

Et Grandebrev fra Silstrup 1699 med For- og Efterspil.

Efter Hundborg-Hillerslev Herreders Tingbog 1699,
fol. 267 ff., ved THORSTEIN BALLE.

DEN VELBYRDIGE Ritmester Hans Axel Pors, Søn af Claus Pors til Ullerup i Thy, flyttede ca. 1697 ind paa en Bondegaard i Silstrup By, efter at det i mange Aar var gaaet tilbage for ham. En Tid ejede han Ullerup og Momtoft, nu maatte han nøjes med at skrive sig Hans Axel Pors til Silstrupgaard¹).

Denne Gaard havde sine Agre spredt mellem de andre Gaardes og havde Del i Fællede og Gadejord²). Det var ikke noget rart Naboskab for Bønderne, og det varede heller ikke længe, før Ufreden begyndte.

Ritmesteren holdt mange Svin, mens Bønderne kun havde et eller to hver. Bønderne holdt deres ”i Hælder” paa Gaden eller tøjrede dem i Marken; Ritmesteren lod sine gaa løse omkring. Det kunde Bønderne ikke i Længden finde sig i. En Flok Svin kunde snart ødelægge en Kornager.

I to Aar holdt Bønderne ud. De gjorde gamle, nedfaldne Diger om Gaden i Stand og satte Led mellem Digerne, saa kunde Svinene vel holdes inde paa Gaden. Det viste sig snart, at det ikke kunde gaa. Der var ikke Græs nok til de mange Svin, og andet Foder end Græs fik Svinene sjældent om Sommeren. Desuden var det besværligt at holde Led og Diger i Orden, og Bønderne blev enige om at prøve andre Udveje.

Ifølge Chr. d. V.s Danske Lov³) kunde Bønderne i en Landsby vedtage Ordensregler vedrørende deres Fællesanliggender; naar disse Regler blev læst paa Tinget, og der ingen retsdyldige Indvendinger blev gjort, var de for Eftertiden en Lov, som alle i Landsbyen maatte rette sig efter. Her i Thy var der dog ikke megen Brug for saadanne Landsbylove eller Grandebreve⁴), da der ikke fandtes noget egentligt Markfællesskab⁵).

Bønderne i Silstrup fandt imidlertid ud af, at et Grandebrev kunde hjælpe dem til Fred for Ritmesteren og hans Svin. I Maj 1699 samledes de og oprettede følgende Dokument⁶)

”Kendes vi underskrevne: Hans Axel Pors, Thomas Nielsen Ulgaard, Jens Christensen, Christen Christensen, Thomas Madsen Fisker, Poul Pedersen, sal. Jesper Thomsens Enke, Christen Andersen og Niels Andersen Frost, alle boende i Silstrup, og hermed vitterliggør, at vi samtlig har samtykket og saaledes er med hverandre overens kommen som efterfølger:

1. Ingen maa komme sønder i Marken, enten i Fællede eller paa vores lodskiftede Jord, saa vidt som er udlagt til

vores Faarehjord, med noget andet Kreatur, enten Øg eller Fæmon, at vogte løs eller at tøjre paa fornævnte vores Faaredrift fra tre Uger eller St. Valborg Dag og til fjorten Dage efter St. Olufs Dag. Dersom nogen af os paa forskrevne Tid kommer paa vores Faaredrift med Vogten eller Tøjren, enten med Øg eller Fæ, som meldt er, give første Gang 2 Mark til de fattige i Tilsted Sogn og en Fjerding Øl til sine Grander. Sker det anden Gang, da give til de fattige en Sletdaler og en halv Tønde Øl til sine Grander. End sker det tredje Gang, give en Rigsdaler til de fattige her i Sognet og 2 Rigsdaler til sin Husbond og en Tønde Øl til sine Grander.

Dog skal hermed ikke være ment det Fællesjord, som ligger ved Gaaskjær, Brede Knakker østen Byen eller i den Fællede, som ligger norden Byen.

2. Skal vi samtlig vel hegne Ager og Eng og holde hver paa sit eget fra St. Valborg Dag og til hver Mand i Byen faar opskaaret i Høst. Hvo det ikke gør, skal have forbrudt til den, som i saa Maade Skade bekommer, for hvert Hoved efter Forordningen.

3. Ikke heller maa nogen slaa sine Kreaturer løse, enten Svin, Gæs eller andet, før hver Mand i Byen sit Korn med Rivelse og alt har indsamlet; hvem dette gør, bøde efter Forordningen og derforuden give en Mark danske til de fattige i Sognet, saa tidt det befindes.

4. Ikke heller maa nogen tøjre paa Tolde imellem andres Korn, saalænge det staar i Raaer paa Agrene eller Raaestederne er urevne; hvo herimod gør, skal give til de fattige her i Sognet 4 Skilling danske, saa ofte det befindes.

5. Skal hver Mand holde sine Svin ringet, fra Tellen kommer af Jorden, og til Tellen kommer i Jorden igen. Hvem det ikke gør, skal have forbrudt til den, som i saa Maade Skade bekommer af Svinevraadsel enten paa Ager eller Eng, for hvert Svin 2 Skilling, saa tidt det maa hændes.

6. Og som vores fælles Gade ikke er den Bekostning værd at inddige, ikke heller ske kan uden stor Skade og Fortræd, da skal enhver af os holde sine Svin i Ly og Hægt, sine Grander uden Skade og Fortræd. Hvo det ikke gør, skal betale til den, som Skaden faar, efter Forordningen; og som Gaden er ganske liden og ringe, saa ej flere end otte Svin i det højeste derpaa kan græsses og ej nogen Gæs, og om nogen herimod ikke skulde være fornøjet og flere Svin derpaa at ville sætte, da begæres, at Gaden ved uvillige Dannemænd skiftes, og enhver da gøre sig sin Anpart saa nyttig, som han bedst kan.

7. Dersom og nogen af os skulde findes modvillig og fortrøden og ej godvillig vil udgive enten til Husbonden, Granderne eller de fattige ovenbemeldte Strafbøder efter hver Posts Indhold, naar sig deri imod forser, da skal de andre Grander samtlig have Magt at indgaa i den

¹ Denne Gaard er ikke den, der nu kaldes med dette Navn.

² Jorden mellem Gaardene i Byen, der da laa samlet.

³ III Bog, Kap. 13, Art. 31.

⁴ Se Torkild Gravlund: Syssebogen.

⁵ Se f. Eks. Henrik Larsens Artikel i Aarvog 1927.

⁶ Stavemaaden er moderniseret.

genstridiges Hus og Gaard og der udtage tredobbelt Pant, i hvad Post han sig forset haver, for forskrevne Penge eller Øl.

End om nogen skulde sætte sig til Værge med Hug, Slag eller Skældsord, som straffældig er, da foruden Strafbøderne at give til samtlige Grander en Tønde Øl og to Rigsdaler til sit Herskab.

At dette saaledes som forskrevet staar i alle sine Ord og Punkter af os ovenskrevne urokkelig holdes og efterkommers skal, samtlig og hver særdeles, bekræfter vi med vores Hænders Undertegnelse og ydmygt ombeder vores gunstige Husbonder med os til ydermere Stadfæstelse at underskrive.

Datum Silstrup d. 31. Maj Anno 1699.

Niels Andersen Frost.

Poul Pedersen.

Jens Christensen.

Christen Christensen.

T. N.

C. A. S.

Thomas Madsen Fisker.

Lodsejerne i Byen, Enevold Nielsen Bjerregaard til Kjølbysgaard, Thomas Gravensen paa Nordentoft m. fl. gav deres Samtykke til Bestemmelserne; dog foreslog de, at Ølbøderne blev erstattet med Pengebøder, som skulde anvendes "til anden Byens Nytte og Brug".

Hans Axel Pors underskrev ikke. Da Herredsfogeden paa Bøndernes Begæring læste Grandebrevet for ham, sagde han, at det Brev kunde de have "at have Ro af", Bønderne kunde jo bare holde Gaden inddiget som før. To Dage efter gik 5 af Ritmesterens Svin inde i en Bygager paa Østergaards Mark. Da blev det Østergaardbonden for meget; han tog Svinene i Hus og forlangte Indløsningspenge. Ritmesteren vilde hverken betale eller modtage Svinene igen. I Stedet stævnedes han Silstrup Bymænd for Retten og krævede, at Digerne skulde holdes vedlige. Til Støtte for sin Paastand førte han to Vidner, hvis Vidnesbyrd fører vort Kendskab til Bøndernes Svinehold et halvt Aarhundrede længere tilbage i Tiden.

Anders Nielsen Ulgaard af Thorsted vidnede, at han var født i Silstrup. Han kunde huske, at før Svenskens Tid 1657 holdt Bønderne Diger og Led om Gaden vedlige, saa at Svin kunde gaa der, naar de var fæstet i Hælder, men efter Krigen holdt de ikke Digerne ved Hævd som før, og til sidst blev de øde. Ogsaa dengang havde Bønderne kun et eller, to Svin hver, som de af og til maatte tøjre paa Marken, fordi der ikke var Græs nok til dem paa Gaden, hvorpaa der efter hans Mening kun kunde græsses fire Svin, naar de ikke fik andet at leve af. Hans Fader⁷) havde dog undertiden 4-5 Svin, men dem gav han Mask og Korn hjemme, naar han ikke havde andet at give dem.

Det andet Vidne forklarede, at han for 20 Aar siden boede i Silstrup, og da havde Bønderne ogsaa en Tid holdt Gaden inddiget; men saa blev en af Gaardene øde⁸), og ingen vilde gøre dennes Part af Gadediget i Stand. Saa lod de det hele ligge.

Enevold Bjerregaard, der førte Sagen paa Bøndernes Vegne, fremkom under denne med den for Sagen ret lige gyldige, men for os interessante Oplysning, at Byens Markjorder aldrig havde været indhegnede. Han foreholdt Retten, at en Inddigning af Gaden ikke var til nogen Nytte for Bønderne, men kun "en Magelighed for Ritmesterens Svin", men Herredsfogeden mente, at gammel Sæd og Skik var det afgørende. Han udtalte derfor i Dommen, at Bønderne burde holde Digerne vedlige.

Hvorledes Hans Axel Pors efter denne Sag kom ud af det med sine Naboer, vides ikke; hans Tid i Silstrup blev dog ikke lang. Efter at han 10. Febr. 1708 var blevet bevilget en Rytterportion af Krigshospitalskassen paa 3 Rigsdaler maanedlig, døde han 12. Februar samme Aar i København.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1940, side 402-407)

⁷ Niels Andersen Ulgaard, faldt 1657 i Kampen ved Nabe.

⁸ øde betyder her ubesat.